

edificis

Un treball del segle XVI

Una de les maneres de conèixer el passat és a través de la documentació. És aquesta la que en un moment determinat pot ensenyar a l'aprenent de l'ofici d'historiador a llegir, a mirar i desglossar tot allò que ens envolta com a descendent d'una trajectòria històrica.

Aquesta finalitat l'aconsegueix el següent document. Es tracta d'un contracte entre un "arquitecto" i un particular de finals del s.XVI. La secció d'Edificis d'aquest trimestre es trasllada, doncs, als múltiples recursos que la història ofereix per a treballar-la. En aquesta ocasió, el protagonisme no l'obté un edifici que té un bagatge i una vida importants. L'homenatjat esdevé un contracte d'una casa (que pot tractar-se d'algun mas dels actuals de la partida de la Burquera -Mas Murtrà, Mas Roig potser?-, encara que les reformes que s'hi han fet limiten allò que ens agradaria endevinar).

El document aporta detalls sobre la contractació, pagament i clàusules que han de regir la construcció. Vull, doncs, aportar breus notes a l'entorn d'una individualitat arquitectònica i documental, de la qual parteixo, per generalitzar en les pautes constructives que generarà el s.XVI.

El text és del 21 de novembre de 1583 i es conserva en l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona:

"Sobre les coses baix scrites per y entre lo honorable y (...) mestre Joan Çabater (...) part una e, mestre Andreu Bardaxí, architecto de la present vila d'Alcover, part altre, és estat capitulat y concordat com segueix:

Primerament lo dit mestre Çabater ab (...) capitol dóna a fer al dit mestre Andreu Bardaxí una casa en la heretat que té en lo terme del Albiol, partida dita la Burquera, segons los fonaments estan ja fets ab la proporció, modo, y forma següents:

Primerament lo portal de pedra picada de saldó pardo de amidaria sinch palms de llum, altària nou palms y mix. Lo qual se ha de afrontar al cap (devés) Tarragona, en lo mig y que se obre la porta a mà dreta.

Ítem lo caragol ha de fer al racó de la part dreta detràs la porta, y ha de tenir vuyt palms de tou y ha de haver en lo caragol tres spilleras de mix palm de ample y dos de altària; la una a la part de la porta y les dos envers Alcover, ha de ésser de rajola y guix, llevats quatre palms de terra perque no sia salobre.

Ítem les parets han de tenir de ample quatre palms y mix y de altària, entre los solaments y tot, trenta quatre palms. Han de ésser de pedra y argamassa repassat de argamassa blanca de dafora y de dins repassat tot de guix prim.

Ítem ha de haver un arquet al mix de la cisterna de pedra, la que millor convindrà y una canonada assineada en la paret pera prendre aigua y farena que dona a la

sisterna.

Ítem hi ha de haver un sostre de volta per aresta de rajola prima doblada feta ab guix y dalt enrajolada ab argamassa de manera que miga un poch de vassant per anar la aygua a la cisterna y del enrajolat.

Ítem amunt ha de haver (...) de paret compresos ab los dit 34 palms que serveixen de ampit y per a quant se voldrà alçar més la obra y passarla avant.

Ítem de baix de la volta a de haver un sostre de cayrats y guix y llosetes que tinga (...) la amplària de la casa que envers la porta restan (...) palms que noy arribe lo sostre i, al cap envers ponent, en lo mig una lluernia que miga un palm de llum y tres de altària y envers Alcover un altra, i envers la Selva un altra, y al racó envers la Selva, una ximineia francesa encastada en la paret, des de dit racó fins a la lluernia del mix, de manera que lo canó no fassa embaràs a les finestres. Que quan se vulla passar avant la obra se farà y se fassa lo canó de dita ximinieia, que dalt al dit sostre de rajola se. n pugue fer una altra en la mateixa endresera y canó. Y també hi ha de haver un tinell ab una aygüera de saldo que doni laygua fora y un armara ques puga tancar allà a hont millor convinga y fins el dit sostre ha de estar mitjanat de paret de terra en fora amb un portal pera entrar daf fora que servirà de estable y damunt dita paret hi ha de haver un envà de guix ab pontal com de cambra per a entrar en dit (...) a hont convinga millor ab un parell de spitleras que miren a la porta.

Ítem (...) pedra, rajoles, argamassa, llosetas y fusta y aygua pera fer la argamassa pera dita obra, se haja de donar y promet lo dit Çabater donar al dit mestre al peu de la mateixa obra y la argamassa portada y mesclada una volta tant solament, y lo mestre se haja de pastar altre volta ases costes. La qual obra haja y promet comensar lo dit mestre Bardaxí de assí a Nadal primer vinent y acabar per tot lo mes de mars provinent. Si ja no y haurà impediment de glasses y donar y lliurar aquella bona ferma y perfeccionada acostes y (...) del dit mestre tinga obligació que promet de fer com de sobre es dit la dita obra.

Ítem lo dit mestre Çabater per dita obra mans y treballs, promet donar al dit mestre Bardaxí trenta lliures, moneda barcelonesa, pagadores de esta manera: ço és que ha de pendre en compte y recompensa onze lliures, catorze sous, deu al dit mestre Çabater, ab obligació rebuda en poder de mí (...) escrivent (...) vuy dia present per lo preu de nou (...) (...) y quant li haurà més de comitat de la obra feta li promet sens compliment a XVII sous y finida y aperficionada la dita obra hi haja y promet pagar les restants quinze lliures acompliment del preu predit.

Et ideo partes predictae laudentes promi pars parti reciproce loquendo predictae attendere (...)” (1)

L' "architecto" contractat, Andreu Bardaxí, era un mestre conegut a la vila a finals del s. XVI ja que apareix citat en diversos documents. Probablement l'amo de la nova casa degué ser algun vilatà important. El text no deixa massa clar que es pugui tractar d'un mas, però la situació que dóna fa pensar que així sigui.

Endintsant-nos en el marc històric, apuntarem que "el s. XVI és l'època en què mitjançant noves relacions de propietat del mas, s'arriba a una reestructuració de l'agricultura catalana. Entre elles hi figura una nova forma contractual (...). Es tracta de

la masoveria (...)." (2)

Si parlem de la distribució de tasques palesa en el text, haurem d'afegir que, la casa de pagès implica el treball en l'ordre artístic d'imitadors o autodidactes. "Sovint era l'amo del futur mas qui concebia el projecte arquitectònic, ajudat i servit pel mestre de cases de l'indret, aquest sense altra dotació que el seu innat bon instint i una pràctica de l'ofici afinada per la vocació i experiència. Amb aquests elements primaris, aquells homes arbitraren solucions enginyoses. Aquesta aptitud potser tenia un curiós antecedent en la pràctica de fer paret seca, art que requereix una tècnica; habilitat molt més remarcable que pujar parets d'obra cuita i ciment." (3)

El material més comunament usat és la pedra; s'empra sovint extreta i escairada en el mateix lloc, atenent però la riquesa tant de fusta com de pedra de cada zona.

Per a la localització, si ens imaginem els masos existents en la partida de la Burquera, podem pensar ben aviat en dos termes; un l'orientació, que el notari deix ben clara, i la situació. La majoria dels masos que coneixem es construïen just en el punt on s'acabaven els camps i començaven les muntanyes. Alhora l'entrada era paral·lela al camí del mas.

Danés i Torras, arquitecte i estudiós del món de les masies, féu una divisió en 12 categories diferents de les cases de pagès catalanes. Així, catalogà les masies del Camp de Tarragona com la tipologia (constructiva) que oferia menys recursos i possibilitats: "pròpies de llocs poc plujosos i pobres de fusta de grans llargades. Així, els masos d'aquestes contrades acostumen a ser de dimensions reduïdes, amb la particularitat que un dels vessants llença les aigües a la façana principal." (4).

Danés assenyala que: "l'increment de cases de camp produït en els s. XIV, XV i XVI, especialment en les comarques planes, es resol en base a l'estructura de dos cossos paral·lels a la façana principal amb coberta a 2 aigües i donant lloc a 2 tipus: aquell en què la façana principal acaba horitzontalment i aquell que presenta un "frontó" creat per les dos vertents. Es a finals del s. XVI i durant tot el s. XVII, que la majoria dels masos de nova planta es construeixen seguint la disposició en 3 cossos i mantenen l'amplada del cos central igual o fins i tot superior a la dels cossos laterals." (5).

L'exposat anteriorment són només premisses encaminades en propers articles a continuar i difondre una tasca ja iniciada: assaborir a poc a poc el tast històric i artístic dels nostres edificis, ja siguin cases, masos o palauets.

ANNA ISABEL SERRA

(1) AHAT. Alcover. Manual Notarial de 1583.

(2) (TARRAGÓ CID, S., director) "2C. Construcción de la Ciudad", Edita Coop. Ind. de Trabajo Asociado "Grupo 2C". S.C.I., Barcelona, 1976, p.28.

(3) CAMPS I ARBOIX, J. *La Masia Catalana*, Ed. Aedos, Barcelona, 1976, p. 89.

(4) CAMPS I ARBOIX, J. *La Masia Catalana*, Ed. Aedos, Barcelona, 1976, p.109.

(5) (TARRAGÓ CID, S., director) "2C. Construcción de la Ciudad", Edita Coop. Ind. de Trabajo Asociado "Grupo 2C". S.C.I., Barcelona, 1976, p. 28.